

BİRİNCİ ALEKSANDR VE 1821 RUM AYAKLANMASI'NIN BİRİNCİ AŞAMASI

Oleg Ayrapetov*
Çeviren: Mustafa Tanrıverdi**

Öz

Birinci Aleksandr tahta çıktığında, reformlara öncelik vereceğini ilan etti ve bu bağlamda bir savaş başlatmak niyetinde değildi. Çünkü ülke, pek çok büyük ve oldukça yıkıcı savaşlar geçirmişti. I. Aleksandr, Rum Ayaklanmasının başladığı haberini aldığı anda Laybah'daydı. Bu haber, Avusturya askerinin Napoli'de, Karbonari Derneği'nden olanları mahvettiği gün ulaştı. Kongreye katılanlar ve bilhassa Metternich, İpsilanti'nin rol oynadığı bu organizasyonda, Rusya'dan şüphelendi. Metternich, Avusturya'nın İtalya'da mücadele verdiği bir zamanda, Rusya İmparatoru'nun planlarına engel olmayarak, doğu sorununu kendi lehine çözemeyeceğinden endişe duyuyordu. Esasında böyle bir plan mevcut değildi. Birinci Aleksandr Türkiye'deki Rus elçisine, Avusturya ile birlikte ortak bir çalışma yapması emrini verdi. Rus-Türk sınırında Rusya'ya ait önemli bir gücün olmayışı, Rusya'nın aldığı tutumun bir kanıtıydı.

Bu çalışmada Rum İsyanı'nın gelişimi ve I. Aleksandr'ın isyana yönelik politikası incelenmektedir. Çalışmanın temel Rusça literatüre dayanmaktadır.

Birinci Aleksandr'ın hükümdarlığı döneminde (1801-1825), ordu mevcudu 924.000 kişiye ulaşarak, üç kat artmış oldu.¹ Böyle bir orduyu beslemek için, savaşın devam ettiği 1812-1814 yıllarında, her yıl için ortalama 52 milyon 483.570 ruble gerekiyordu.² Üstelik 1815 yılında ülke ekonomisi oldukça zor durumdaydı. Savaş Bakanlığı'nın giderleri 214 milyon rubleye ulaşmıştı. Bu miktar, tüm giderlerin ancak yarısından fazlası anlamına geliyordu.³ Kısaca ülke, bir iflâsın eşiğinde bulunuyordu. Bu durumda imparator, barışın gerekliliği konusunda kararlıydı. Ancak onunla aynı fikirde olmayanlar da vardı. 1817'de yayınlanan Russskiy Vestnik dergisi, bu durumu şöyle değerlendiriyordu: "Yaklaşık 25 yıldır süren silahların gürültüsü kayboldu, Avrupa özgürlüğünü ve bağımsızlığını kutluyor. Ama ruhun ve aklın endişesi henüz dinmedi. İnsanların istekleri bitmek bilmez."⁴

Bu bitmek bilmeyen istekler, tüm Avrupa'yı sardı ve kısa bir süre sonra da, Osmanlı topraklarına ulaştı. Bunun göstergesi olarak ilk isyan, 1814 yılında Odessa'da Nikolay Skufas tarafından gizli olarak kurulan, "Filik-i Eteryâ" örgütünün organizasyonunda hazırlandı. Bir mason örgütlenmesi olarak seçildi.⁵ Örgütün üyelerinin sayısı çok değildi. Buna karşın, özellikle Karadeniz kıyısındaki Rus şehirlerinde yaşayan Rum toplumu arasında pek çok

* Doç. Dr. Moskova Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesi

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

¹ Ячменихин К.М. *Армия и реформы: военные поселения в политике российского самодержавия*. Чернигов. 2006. С.36.

² Блюх И.С. *Финансы России XIX столетия. История-статистика*. СПб. 1882. Т.1. СС.135-136.

³ Там же. С.135.

⁴ *Иностранные известия. Нравственное обозрение областей Европейских*, Русский Вестник.1817. №11-12. С.51.

⁵ Арш Г.Л. *Этеристское движение в России. Освободительная борьба греческого народа в начале XIX в. и русско-греческие связи*. М.1976. СС.167-168.

tarafı kazanmakla birlikte Paris, Marsilya ve Londra'da taraftar bulma çabaları sonuçsuz kaldı. Az da olsa güneyde birkaç taraftar bulundu. Örgüte Viyana'da bir, Napoli'de beş, Trieste'de iki ve Pisa'da bir üye katıldı.⁶ Fenerli Rumlar, güvenilirliği sağlamak adına, ara sıra örgütün başına Ioannis Kapodistrias'ı getiriyorlardı. Bazen de İstanbul Patriği'nden gelen dua okunuyordu. Bütün bu söylentiler, isyancılara başarılı bir şekilde yardım etti.⁷

"Filik-i Etery"dan bir yıl önce, "Filomuzos Etery" (İlham Derneği) kurulmuştu. Merkezi Atina olan bu derneğin kurucuları arasında Kapodistrias da bulunuyordu. Başlangıçta dernek, eğitimin yaygınlaşmasını amaç edindi ve bunun gerçekleşmesi için de, Birinci Aleksandr'ın himayesini ve cömert yardımlarını kullandı.⁸ Yaklaşık 80 bin üyesi olan bu derneğin yardım parası, Münih'te tutuluyordu. Çünkü Bavariya Kralı, Rumlara sempati duyduğundan, onlara yardımını esirgemiyordu.⁹ İmparator da, Kapodistrias taraftarlarının kendisine iletmiş şekliyle, aydınlanma yönündeki gelişmeleri yakından izliyordu.¹⁰ "İlham Derneği"nin armasında, bilgeliğin sembolü olan baykuş ile birlikte, Antik Yunan'a ilişkin pek çok kahraman eğiticinin resimleri vardı. Bunlar arasında, Sentor Hiron ve ellerinde bir bebeği tutan öğretmen Ellada öne çıkar.¹¹

Bu derneğin etkinlikleri, Petersburg ve İstanbul arasındaki ilişkilerde sorun teşkil etmiyordu. 1815'te Birinci Aleksandr Paris'te iken, orada görevli bir Türk temsilci ile görüştü. Bu görüşmesinde, Sırlar için elde edilecek bir ayrıcalığa karşın, Rus-Türk sınırında bir taviz vermeye hazır olduğundan söz etti.¹² 29 Kasım 1815'te İstanbul'da bulunan İtalinskiy, İmparatorun bu düşüncesinin, Türkler tarafından olumlu karşılandığını belirtti. Ayrıca Türklerin, artık Bükreş Antlaşması'ndan dolayı Sırlara karşı kendilerini yükümlü hissetmediklerini, ancak görüşmelere açık olduklarını bildirdi. Sırp delegeler ise Rus elçisine, aydınlık bir gelecekte başarıya ulaşmayı umduklarını ilettiler.¹³

1816 ilkbaharında Birinci Aleksandr, Türkiye'de bulunan İtalinskiy'i geri çağırıldı ve onun yerine, çok güvendiği asilzade G. A. Straganov'u tayin etti. 1 Haziran'da yeni diplomat Straganov'a, ne yapacağına ilişkin ayrıntılı bir talimat verildi: "*Rusya, tıpkı diğer Avrupa devletleri gibi şimdi sükûnete ihtiyaç duyuyor. Bütün insanlığın şimdi mutluluğunu yaşadığı barış uğruna gösterilen büyük fedakârlıklar, eğer adil olmayan bir savaş doğuda yeniden başlamış ve güçlü-*

⁶ Francos G.D. *The Philiki Etaria. Aprematurenational coalition.*// The struggle for Greek independence. Essays to mark 150-th anniversary of the Greek war of independence. Lnd.1973. P.94.

⁷ Dakin D. *The Greek struggle for independence*, University of California Press.1973. P.46.

⁸ Богданович [М.] [И.], *История царствования императора Александра I и Россия в его время*, М.1871. Т.6. С.19.

⁹ Теплов В.А. *Граф Иоанн Каподистрия, президент Греции.*// Исторический Вестник. 1893. №8. С.328.

¹⁰ *Внешняя политика России XIX и начала XX века. Документы российского министерства иностранных дел(далее ВПР)*. М.1979. Сер.2. 1815-1830. Т.3(11). Май 1819 г. – февраль 1821 г. С.220.

¹¹ *Замечания о Греции.*// Вестник Европы. М.1821. №11. С.233.

¹² ВПР. М.1974. Сер.2. 1815-1830. Т.1(9). Ноябрь 1815 – сентябрь 1817. С.10.

¹³ Там же. СС.11-13.

nün hakkını savunmuş olsaydı, halklara hiçbir fayda sunmayacaktı. Osmanlı İmparatorluğu'nu desteklemek veya Fransa, Almanya ve Hollanda'da karışıklık çıkarmak farklı politik ilgileri bir uğurda birleştirebilirdi ve bütün devletler Rusya'nın karşısında yer alabilirdi. Bunun yansıması olarak Rusya hemen dikkat verebilir ve kendi askeri güçlerini bölmek durumunda kalabilirdi. Eğer Türkiye'de adil olmayan bir savaş Rusya'nın eylemlerine karşı olan tepkiyi aklasaydı, adil savaşın kendisi bu durumda böyle bir etkiyi ortaya çıkarabilirdi. Ancak bunun bir aklama olduğu söylenemez."¹⁴

Bu konuya bağlı olarak, Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın Straganov'a yüklediği sorumluluk, görünüşte basit uygulamada oldukça zordu. Buna göre kendisi, adil olmayan bir savaşın gerçekleşmesine yol açacak her şeyden uzak durmalıydı. Bununla birlikte Sultan'ın hakimiyeti altında yaşayan Hıristiyanları da, kendi kaderi ile baş başa bırakmamalıydı.¹⁵

1816 yılında "*Filik-i Etery*" yöneticilerinden Nikolay Galatis Petersburg'a geldi. Kendisinin soylulardan ve Kapodistrias'ın akrabası olduğunu söyleyerek, Straganov ile görüştü. Hatta ona, ayaklanmanın başına geçmesini önerdi. Ancak bu, ayaklanma planlayanların gözünde, Kapodistrias hakkında olumsuz bir izlenim oluşmasına neden oldu. Bu, keskin bir karşı çıkış ile sonuçlandı.¹⁶ Straganov da çıkabilecek bir ayaklanmanın, yalnızca anlamsız bir kan akışına sebep olacağına ikna oldu.

1818 yılında "*Dostlar Derneği*"ne Nikolay İpsilanti katıldı ve kendi kardeşlerini de buraya çekmeyi başardı. 1820'de Rum milliyetçilerden oluşan Eteristler; Epir, Teselya ve Mora bölgesinde bağımsız gibi davranan Tepedelenli Ali Paşa ile Sultan arasındaki gerginliği fırsat bilerek, harekete geçmeye karar verdi. Bu arada A. K. İpsilanti'ye, isyanın başına geçmesi önerildi. Çünkü İpsilanti, babasının Rusya'ya kaçmasından sonra, orada eğitim almış ve Birinci Aleksandr kendisine, 12 bin ruble aylık bağlatmıştı. Bu aylık daha sonra, ömür boyu aylığa dönüştüğü gibi, bu sayede çok iyi bir kariyer yapmıştı.¹⁷

İlk zamanlar Knez İpsilanti, Kapodistrias karşı kuşku içindeydi. Çünkü Rum milliyetçiler ile konuşmalarında, sürekli olarak Kapodistrias'ın "*Rusya'nın büyük oluşundan dolayı Rumlarla ilgilenemeyeceği ve yalnız kendi gücü ile zaferrin kazanılacağına dair bir mucize ile halk uyandırılmaz*" sözünü tekrarlıyordu. Ancak derneğin üyeleri, Knezi kendi tarafına çekmeyi başardı. Ayrıca onun, halkı ayaklanmaya hazırlaması ve başlatması için, sahte bir biçimde düzenlenmiş, bin kişilik imzanın yer aldığı bir dilekçeyi, kendisine ilettili. 12 Nisan 1820'de Knez, "*general-efor*" ilan edildi. Bunun anlamı, "*iktidarın muhafızı*" demektir. 1820 Temmuz'unda Aleksandr İpsilanti, sağlık sorunlarını bahane ederek, Rusya'nın güneyindeki Odessa'ya gitti ve burada, İmparator adına Rum temsilcileri ile

¹⁴ ВПР. М.1974. Сер.2. 1815-1830. Т.1(9). Ноябрь 1815 – сентябрь 1817. С.174.

¹⁵ Там же. С.176.

¹⁶ Dakin D. Op.cit. PP.42-43.

¹⁷ Арш Г.Л. *Материалы к истории русско-греческих связей начала XIX в.* // Балканские исследования. М.1982. Вып.8. Балканские народы и европейские правительства в XVII – начале XX века. СС.56; 67.

buluştu. Odessa, Moskova, Yaş, Bükreş ve İstanbul'da; Etery'a'nın işleri ve kaynaklarını planlamak üzere görev yapacak kişileri belirledi. Ayrıca ajanlar için, talimat gönderdi. Önceleri ayaklanmanın, Mora'da çıkarılması planlandıysa da, bu plan bir süre sonra değişti.¹⁸

Birinci Aleksandr, Varşova'da parlamentonun kapatılmasının ardından, 1820 Ekim'inde Besarabya'yı ziyaret etti. Onunla görüşmek için Eflak ve Boğdan gospodarı (yöneticileri) Kişinev'e geldi. Burada kendilerine, Rus askerinin knezliklere müdahale olasılığının artık ortadan kalktığı iletildi. Kapodistrias da knezliklerde isyan çıkması halinde hiçbir desteğin yapılmayacağını ve artık İmparatorun, Türkiye ile sağlanan barışı güçlendirme taraftarı olduğu konusunda gospodarı uyardı.¹⁹ İsyancılar ile yakınlığı bulunan bazı kaynaklara göre, Boğdan gospodarı Aleksandr Sutso, Türklere karşı yapılacak komployu ortaya çıkarmaya çalışıyordu. Ancak kendisi, 13 Ocak 1821'de öldürüldü. Doğu geleneklerine göre misafir, reçel ve su ile karşılanırdı. Kendisi bir Rum okulunu ziyareti sırasında, böyle bir sunum ile zehirlendi. Ardından 18-19 Ocak gecesi, Knezlikte Tudor Vladimiresku isyanı başladı.²⁰

25 Ocak'ta isyancılar, Sutso idaresindeki gospodar ve boyarlardan gördükleri tüm adaletsizlikleri anlatan bir mektup ile Birinci Aleksandr'a başvurdu. Vladimiresku İmparator'dan, hamilik ve destek isteğinde bulundu.²¹ Bu sırada knezlikteki İbrail'de, çok büyük olmayan, 700 kişilik bir Türk garnizonu bulunuyordu. Tuna'nın sağ kıyısındaki Türk kaleleri ise, Ali Paşa ile cepheye gönderilenlerden dolayı, hemen hemen askerden arındırılmıştı.²² Kendi yönetimini sınırsız bir şiddet üzerine kuran Ali Paşa'nın kellesi, çok geçmeden İstanbul'a gönderildi ve sarayın kapısına asıldı.²³ Eteristler ise Vladimiresku ile işbirliği sağlamayı umuyordu. 22 Şubat'ta Aleksandr İpsilanti, kardeşi Georgiy'in eşliğinde ve Rus general üniforması ile buz tutmuş Prut'u geçti ve oradan 24 Şubat'ta, Yaş'a yöneldi. Burada "*Büyük Kuzey Devleti*"nin, yani Rusya'nın, isyancılara yardım göstereceği konusunda ikna olmuş Hıristiyanlara bir çağrıda bulundu.²⁴

General İpsilanti: "*Harekete geçin arkadaşlar. Ve siz bizim haklarımızı savunana haşmetli gücü göreceksiniz; bu düşmanların arasında bizden olanlar, bizim adil doğamız gereği ikna olacaklar ve bizimle düşmanlarımıza karşı birleşecekler ve o zaman vatanımız içtenlikle onları kollarına alacak.*" çağrısında bulundu.²⁵ Odessa'daki Rum toplumu, bu çağrıya büyük bir heyecan ile karşılık verdi. Şehirde

¹⁸ Сборник биографий кавалергардов 1724-1899. Под ред. Панчулидзева С. СПб.1906. Т.3. 1801-1826. СС.195-196.; Богданович [М.] [И.] Ук.соч. М.1871. Т.6. СС.21-22.

¹⁹ Записка графа Иоанна Каподистрия о его служебной деятельности.// Сборник Русского Исторического общества(далее Сборник РИО). СПб.1868. Т.3. С.228.

²⁰ Иовва И.Ф. Бессарабия и греческое национально-освободительное движение. Кишинев. 1974. С.79.

²¹ Там же. С.84.

²² Палаузов С.Н. Румынские господарства Валахия и Молдавия в историко-политическом отношении. СПб. 1859. С.175.

²³ Ильинский В. Русские у берегов Эпира.// Русская Старина. 1915. Том 161. Вып.2. СС.259-260; 263.

²⁴ Палаузов С.Н. Ук. соч. С.175.

²⁵ Воззвание к грекам князя Ипсиланти.// Русский Архив. М. 1868. Вып.2. Ст.295.

gönüllü ve silah toplanmasına başlandı.²⁶ Knezin bu dönemde topladığı özel güçler, yalnızca 800 kişiydi. Bunlardan 600'ü gönüllü, 200'ü ise kendini Kazak olarak tanımlayan ve Rusya'nın güneyinden toplanan, paralı askerlerdi. İpsilanti, Yaş'ta kendisini yerli boyarlara karşı yüksek bir konumda göstererek, güç ve zorbalıkla tüccar ve bankerlerden yardım topladı. Bu zorbalık çabuk genişledi ve Knezin emri ile ilk gün, 50 Türk tüccar tutuklanarak idam edildi.²⁷ Türklerin idamı, ayaklanmanın temel nedeni oldu.²⁸ İpsilanti'nin en etkili yandaşlarından Aleksandr Sturdza bunu, "anlamsız ve kısır" bir eylem olarak değerlendirdi.²⁹

Bununla birlikte Knez Aleksandr, Rus İmparatoruna ve Graf Kapodistrias'a birer mektup göndererek, Rumların bağımsızlığı için yardım istedi. Birinci Aleksandr'a gönderdiği mektupta, sadece etkili bir yardım talebinde bulunmuyor, aynı zamanda olan bitenlerin bir özetini de anlatıyordu: *"Tanrı'dan kaynaklı halkların soylu hareketi, şüphesiz yine onun verdiği ilhamla şimdi Rumların 400 yıllık boyunduruktan kurtarılmalarına vesile oluyor. Vatana karşı olan borç ve son aile iradesi, kendini bu işe adamaya sevk ediyor. Birkaç yıl önce Rumlar arasında, bağımsız bir Yunanistan gibi tek bir amacı olan gizli bir dernek teşekkül etti. Çabuk büyüdü ve onun dalları Rumların olduğu her tarafa yayılıyor. Yüce İmparator hazretleri, sizi temin etmeye cesaret ederim ki, hiçbir insan gücü Rumların bu soylu atılımını durduramaz. Bu halkın ortak dileğine direnmek, halkı sonsuza kadar yok edebilir. Öyleyse onun coşkuluğuna destek vererek, onu kurmayı dilemeliyiz. Hükümdarım, siz acaba Rumlara himayenizi sunmaz mısınız? Tiranlara karşı kendi ilahi kefaretlerini ödeme inancıyla nefretleri uyanan 10 milyon Hristiyan'ın yalvarışına kulak verin. Kurtarın bizi Hükümdar, kurtarın dini, ona eziyet çektirenlerden... Kurtarın bizi Hükümdar! Avrupa'yı bu hunhar canavarlardan temizleyin ve size Avrupa'nın minnettarlıkla verdiği yüce isimlere, Yunanistan'ın kurtarıcısı adını eklemelerini de layık görün".³⁰*

Mektup, Knez Aleksandr'ın kardeşleri ile birlikte, Rusya devlet hizmetinden alınması isteğiyle son buluyordu. Bu, Ocak ayından itibaren Knezlikten yapılan ikinci yardım başvurusuydu. 1820 kışında İpsilanti'nin Kapodistrias ile buluştuğunu ve ona isyancıların projesini sunmaya kalktığını belirtmek gerekir. Kapodistrias bu projeyi reddetti ve *"aslında bu projenin planlayıcıları herkesten daha suçludur; onlar Yunanistan'ı felakete sürüklemektedir. Onlar, kendi kötü huylarının bir sonucu olarak, acınası tüccar tezgahlar gibi, sahip olmadıkları vatanları adına sıradan insanlardan para topluyorlar. Yaptıkları planlara anlam vermek için, sizi kendi düşüncelerine bağlamak istiyorlar."*³¹ diye ekledi. İpsilanti, Kapodistrias'ın desteğini alamayacağını anladı.

²⁶ Письма Павла Дмитриевича (впоследствии графа) Киселева к Арсению Андреевичу (впоследствии графу) Заревскому. 14-го марта 1821 г. Тульчин. // Сборник РИО. СПб. 1891. Т.78. СС.63-4.; Арш Г.Л. Этеристское движение в России... С.301.

²⁷ Палаузов С.Н. Ук. соч. С.176.

²⁸ Новости политические. Молдавия. // Сын Отечества. 1821. №15. С.49.

²⁹ Стурдза А.С. Воспоминания о жизни и деятельности графа И.А.Каподистрии, правителя Греции. М.1864. С.109.

³⁰ Сборник биографий кавалергардов 1724-1899. Под ред. Панчулидзева С. СПб.1906. Т.3. 1801-1826. С.198.

³¹ Записка графа Иоанна Каподистрия о его служебной деятельности. // Сборник РИО. СПб.1868. Т.3. С.256.

Birinci Aleksandr, Rum İsyanı'nın başladığına dair haberi aldığı anda, Laybah'da bulunuyordu. Bu haber, Avusturya askerinin Napoli'de, Karbonari Derneği'nden olanları mahvettiği gün ulaştı. Kongreye katılanlar ve bilhassa Metternich, İpsilanti'nin rol oynadığı bu organizasyonda, Rusya'dan şüphelendi. Bu yüzden Metternich, Kapodistrias'ın görev yetkisini, Rum İsyanı'na duyduğu sempati ile aştığını ima etti. Aleksandr'ın gözünde onu karalamış olmasaydı, Metternich Metternich olmayabilirdi.³² Ayrıca Metternich, Avusturya'nın İtalya'da mücadele verdiği bir zamanda, Rusya İmparatoru'nun planlarına engel olmayarak, doğu sorununu kendi lehine çözemeyeceğinden endişe duyuyordu. Esasında böyle bir plan mevcut değildi. Birinci Aleksandr Türkiye'deki Rus elçisine, Avusturya ile birlikte ortak bir çalışma yapması emrini verdi. 7 Mart 1821'de buna uygun bir talimat, Laybah'dan dışişleri kurulunun başında bulunan K. V. Nesselrode'ye gönderildi. Talimat içeriğinin özünde, Rusya'nın isyan ile ilgili bir müdahalesinin olmadığına dair, Sultan'a verilecek teminat ve sorunun çözümünde ılımlı bir politika yürütülmesi tavsiyesi yer alıyordu: *"İsyanı planlayanlara karşı yürütülen çok sert uygulamalar, bir yandan adaletli ve sağlıklı bir yönetim sistemini ve diğer yandan farklı bölgelerde huzuru sağlayacak araçlara olan güvene karşı şüphe uyandırabilir"*.³³

Rus-Türk sınırında Rusya'ya ait önemli bir gücün olmayışı, Rusya'nın aldığı tutumun bir kanıtıydı. Güney yönüne doğru, beş tümenlik iki piyade kolordusunun oluşan İkinci Ordu ve bir süvari tümeni ile dokuzuncu Kazak Alayı konuşlanmıştı. Bu birliklerin dışında; Kiev, Podolski, Herson, Yekaterinoslavski, Tavriçeski guberniyaları (vilayet) ve Besarabya Oblastı (sancak) gibi büyük bir bölgede, toplam olarak 60 bin asker bulunuyordu.³⁴ Birinci Aleksandr, Rum İsyanı'nı kınadı ve İkinci Ordu komutanı olan süvari sınıfından General Graf P. H. Vitgenşteyn'a, Tuna knezliklerindeki olaylara karşı oldukça tarafsız bir tavır almasını emretti.³⁵ 20 Mart 1821'de General Knez P. M. Volkonskiy de, İpsilanti'nin isyanı hakkında *"İmparator, devlet hizmetinden men edilmesini emretti ve hiçbir şekilde bu olaya müdahil olmak istemiyor"* diye yazdı.³⁶ 21 Mart 1821'de Knez İpsilanti'nin Rusya devlet görevinden alındığına ve Rusya'ya geri dönme hakkından mahrumiyetine dair resmi bir yazı yayınlandı.³⁷

8 Nisan'da Kapodistrias, İmparatorun emri ile Aleksandr İpsilanti'ye şu yazıyı gönderdi: *"Mektubunuzu aldıktan sonra İmparator büyük bir üzüntü hissetti. Her zaman sizin yaptığınız hizmetleri takdir ediyordu. İmparator, sadece din ve ahlak gereği yerine getirilen hayırlı olanı arama gibi esas görevlerde varlık göstermeyen insanları uyandıran zamanın ruhunu yakaladığınız için, size karşı bir endişe taşımıyordu. Şüphesiz, insanın kendi hislerini iyileştirme isteği doğaldır"*

³² Шильдер Н.К. Император Александр Первый. Его Жизнь и царствование. СПб. 1905. Т.4. С.198.

³³ ВПР. М.1980. Сер.2. 1815-1830. Т.4(12). Март 1821 г. – декабрь 1822 г. С.39.

³⁴ Заблоцкий-Десятовский А.П. Граф П.Д. Киселев и его время. Материалы для истории императоров Александра I, Николая I и Александра II. СПб.1882. Т.1. СС.81-82.

³⁵ Новости политические. Молдавия.// Сын Отечества. 1821. №15. СС.50-51.; Шильдер Н.К. Ук.соч. СПб. 1905. Т.4. С.200.

³⁶ Письма князя Петра Михайловича Волконского к Арсению Андреевичу(впоследствии графу) Закревскому. 8(20) марта 1821 г. Лайбах.// Сборник РИО. СПб.1890. Т.73. С.57.

³⁷ Сборник биографий кавалергардов 1724-1899. Под ред. Панчулидзева С. СПб.1906. Т.3. 1801-1826. С.199.

ve şüphesiz birçok gereklilik Rumları sonsuza kadar kendi özel işlerine yabancı kalmamayı dilemeye zorluyor. Ama onlar acaba bu amaçlarına isyan ve karşılıklı katliam sonucunda ulaşabileceklerini mi umuyorlar? Acaba bir halk komplonun karanlık yollarında bağımsızlığını alıp diriliş göstererek yükselebilir mi? İmparatorun böyle bir düşüncesi yok. O, Rusya ve Babiali arasında imzalanan antlaşmalar yoluyla kendi himayesini Rumlara göstermeye çalıştı. Şimdi bu barış kazanımları kabul edilmiyor. Yasal yollar bir kenara bırakıldı ve siz kendi adınızı, İmparator hazretlerinin onaylamayacağı olaylara karıştırdınız. Siz nasıl yüce Gosudar'un (imparator), Knezliğin halkını destekleyeceğine dair söz verme cesaretini gösterdiniz? Eğer siz burada Rusya'yı düşündüyseniz, o halde sizin yurttaşlarınız onu tepkisiz görecekları ve yakında onların adaletli seslenişleri size yönelecek. Sadece anlamsız ihtirasları tavsiye eden girişimler için sorumluluk tüm ağırlığıyla, sizin üzerinize olacaktır. İmparatordan doğrudan ya da dolaylı olarak hiçbir yardım alamayacaksınız. Biz bir kez daha tekrar ediyoruz ki, Türk İmparatorluğu'nun temelini ahlaksız ve canice gizli bir örgüt yoluyla kazmak, İmparatora göre bir iş değildir. Eğer siz bize Türkiye ile Rusya arasında var olan antlaşmalara aykırı olmayacak şekilde, karışıklığı önlemek için bir yol sunarsanız, o zaman İmparator Türk Hükümeti'ne, Eflak ve Boğdan'da sakinliği sağlamak için gerekli önlemleri almayı teklif etmekten geri durmayacaktır. Her türlü durumda Rusya, yalnızca olayların seyircisi olarak kalacaktır ve İmparatorun birlikleri müdahil olmayacaktır. Ne siz ne de sizin kardeşleriniz artık Rusya hizmetinde bulunmuyorsunuz ve siz hiçbir zaman Rusya'ya geri dönüş izni alamayacaksınız."³⁸

30 Mart'ta Nesselrode, yurtdışındaki bütün Rus diplomatik temsilcilerine, olan bitenler hakkında bir bilgilendirmede bulundu: "Yaş'a vardıktan sonra, Knez İpsilanti, bağımsızlıkları için en küçüğünden en büyüğüne, mücadeleye hazır olan Rum halkını savunmak ve yardım için İmparator'a bir mektup gönderdi. Siz, çok iyi biliyorsunuz, İmparatorun hangi kurullarla yönettiğini ve cevabın ne olduğunu bu anlamda tahmin edebilirsiniz."³⁹ Rusya, isyancılara yardım etmeyerek, sultana manevi bir destek sunmaya karar vermişti. Bu nedenle Türkiye'de bulunan elçi G. A. Stragonov'un, bütün bu önlemler hakkında Babiali'yi bilgilendirmesi gerekmektedir. Ancak Rusya'nın bu tutumu, Türk yetkililer üzerinde etki uyandırmalı ve barışçıl Hıristiyan halkın üzerinde de, kaba kuvvet kullanımına izin verilmemeliydi. İmparator, 31 Mart 1821'de gönderdiği yazısında Stragonov'a şunları yazdı: "Babiali bilsin ki, benim prensiplerim hiçbir zaman isyanı teşvik edici olmaya izin vermeyecektir. Öte yandan geçmiş olaylara maruz kalanlar, sizden destek bekliyorlar. Böyle bir sefalet, ne zaman halkın üzerinde olsa, dindaşlığın aziz hatırası bizi bağlamaktadır."⁴⁰

Nesselrode, 13 Nisan 1821'de İmparator'un tebliğini aldı. Bundan dokuz gün sonra da, kendi faaliyetleri hakkında, şöyle bir rapor gönderdi: "Başlayan isyan hakkında alınan ilk haberler üzerine, hükümetin manevi destek isteği, tam anlamıyla benim daha önce belirlediğim tutuma uyuyordu. İmparatorun alacağı

³⁸ Жигарев С.[А.] *Русская политика в восточном вопросе(ее история в XVI-XIX веках, критическая оценка и будущие задачи)*. Историко-юридические очерки. М.1896. Т.1. С.306.

³⁹ *Внешняя политика России XIX и начала XX века...* М.1980. Сер.2. 1815-1830. Т.4(12). Март 1821 г. – декабрь 1822 г. С.71.

⁴⁰ *История внешней политики России. Первая половина XIX века(От войн России против Наполеона до Парижского мира 1856 г.)*. М.1995. С.191.

kararı tahmin edip, ulaşmam gereken ilk hedefi, bahtsız ve masum halka karşı insanlık borcu olarak, adalet sözleşmelerine ve yapılan antlaşmalara uygunluğu sağlamak, Türklerin Rusya'dan şüphe duymalarının önüne geçmek için onların eylemlerinde yardımcı olmak, hatta bazı isteklerini onlardan önce tahmin edip yerine getirmek, onların bana olan güvenini sağladıktan sonra, gerektiği zamanda onların yararına gerekli merhamet ve barışsever duygularını öne çıkarmak olarak belirladım. Bundan böyle kanlı bir şekilde kaba kuvvet kullanımı ve intikamın en korkunç uygulamalarıyla, yolunu kaybetmiş insanların varlıklarını korumak konusunda küçük umutlarından da mahrum etme yoluyla, çaresiz durumdaki bütün halkı sakinleştirme imkanı artık şüpheli görünüyor. Benim her olayda yorulmadan tekrarladığım öğütlerin içeriği de bu yöndeydi. Sizin aracılığınızla aldığım yazılı emirler bana bu düşünceyi geliştirmek için bir fırsat verdi.⁴¹

Yaşanan gelişmeler üzerine Eflak ve Boğdan'daki isyanlar, sert bir şekilde bastırıldı ve bu iki prenslik yıkıma maruz kaldı. İsyanın sonucunda prensliklerdeki yönetime, artık Fenerli Rumlar değil, yerel temsilciler atanacaktı.⁴² Bu süreçte Rus-Türk ilişkileri mevcut haliyle devam etti. Ancak kısa bir süre sonra bu ilişkiler, ciddi bir sınanmaya maruz kaldı. 22 Nisan 1821'de Paskalya Pazarı günü Patrik V. Grigoriy ve beş piskopos, Fener Patrikhanesi'nin kapısında idam edildi. Daha sonra bunlara, Ortodoks azizler de dahil edildi.⁴³

3 Haziran'da Straganov, sadrazama bir nota göndererek, Rumlara karşı alınan tedbirleri ve onlara yönelik yer değiştirme planını, protesto etti.⁴⁴ Ancak bu protestonun, sonuca herhangi bir etkisi olmadı. Artık geri adım atılmayacağı yanıtını veren sadrazam, müdahil olmayı istemeyen Rus monarşisini, harekete geçmeye zorladı. Birinci Aleksandr'ın konuya ilk yaklaşımı, tek yönlü idi: "Eğer biz Türklere savaş ile yanıt verirse, ihtilalciler ve masonlardan oluşan⁴⁵ Paris Komünü galip gelecek ve hiçbir hükümet, ayakları üzerinde duramayacak. Türkiye ile savaşı bertaraf etmek için her türlü yolu bulmalıyız".⁴⁶ Ancak bu yaklaşım, sonsuz ve kayıtsız şartsız bir tutum değildi. İmparator, Rusya'nın geleneksel olarak himaye ettiği birilerinin, ezilmesi karşısında tepkisiz kalamazdı.

Rus elçisi ne söylerse söylesin, Petersburg hangi politikaya sahip olursa olsun, Osmanlı Devleti Rus isyanını Rusya'nın kıskırttığından emindi.⁴⁷ Bu anlaşmazlık ileride daha da arttı ve sonuçta yeni Rus-Türk savaşı kaçınılmaz hale geldi.

⁴¹ Внешняя политика России XIX и начала XX века... М.1980. Сер.2. 1815-1830. Т.4(12). Март 1821 г. – декабрь 1822 г. С.116.

⁴² Письмо из Бухареста.// Вестник Европы. М.1822. №20. СС.306-307.

⁴³ Новости политические. Турция.// Сын Отечества. 1821. №22. С.112.; Феоктистов Е.М. Русская дипломатия в борьбе Греции за независимость.// Русский Вестник. 1868. Том 68. №5. С.202.; Современные бумаги о кончине и погребении патриарха Григория. 1821. Секретное письмо графа А.Ф. Ланжерона к князю А.Н. Голицыну от 10 мая 1821 г.(получено 19 мая 1821 г.).// Русский Архив. М. 1871. Вып.11. Ст.1920.; Жмакин В. Погребение Константинопольского патриарха Григория V в Одессе.// Русская Старина. 1894. Том 82. Вып.12. СС.199.

⁴⁴ ВПР. М.1980. Сер.2. 1815-1830. Т.4(12). Март 1821 г. – декабрь 1822 г. С.159.

⁴⁵ Oleg Ayrapetov'un notu.

⁴⁶ Записка графа Иоанна Каподистрия о его служебной деятельности.// Сборник РИО. СПб.1868. Т.3. С.269.

⁴⁷ Турецкий документ из эпохи греческого восстания. Произведение покойного Акифа-паши. 1238 хиджры=1822.// Русский архив. М.1886. Вып.6. С.173.

Abstract

Aleksandr I and the First Phase of the Rebellion of 1821

Before acceding to the throne Emperor Alexander I was far from the desire to lead any war having declared the priority of the reforms. In fact, the country was drifted into a number of glorious and rather ruinous wars. The news about the Greek revolt caught Alexander I in Laibach unawares. The news came the very day when the Austrian troops dispersed Carbonarists in Naples. The participants of the Congress particularly Metternich started to suspect Russia of the organizing the munity of Ipsilanti. Matternich had a fear that at the time when Austria found itself enmeshed in Italy it could not prevent the Russian Emperor's plans from solving the Oriental Question in its favour. In fact, there were no such plans at all. Alexander I agreed to give the instruction to the Russian Ambassador in Turkey to issue a joint statement with Austria. The indicator of the sincerity of the attitude taken up by Russia was the lack of forces of any great numbers at the Russian-Turkish boundary.

The article is concerned with the evolution of the Greek Revolt and the policy of Alexander I on this revolt. The work is based on the Russian sources.

KAYNAKÇA

- Арш Г.Л. Материалы к истории русско-греческих связей начала XIX в.// Балканские исследования. М.1982.
- Арш Г.Л. *Этеристское движение в России.Освободительная борьба греческого народа в началеXIX в. и русско-греческиесвязи*, М. 1976.
- Блиох И.С. *Финансы России XIX столетия. История-статистика*. СПб. 1882. Т.1.
- Богданович [М.] [И.], *История царствования императора Александра I и Россия в его время*, Т.6. М. 1871.
- Внешняя политика России XIX и начала XX века. Документы российского министерства иностранных дел(далее ВПР)*. М.1974. Сер.2. 1815-1830. Т.1(9). Ноябрь 1815 – сентябрь 1817.
- Внешняя политика России XIX и начала XX века. Документы российского министерства иностранных дел(далее ВПР)*. М.1979. Сер.2. 1815-1830. Т.3 (11). Май 1819 г. – февраль 1821 г.
- Внешняя политика России XIX и начала XX века...* М.1980. Сер.2. 1815-1830. Т.4(12). Март 1821 г. – декабрь 1822 г.
- Воззвание к грекам князя Ипсиланти*.// Русский Архив. М. 1868. Вып.2.
- Ильинский В. *Русские у берегов Эпира*.// Русская Старина. 1915. Том 161. Вып.2.
- Иностранные известия. Нравственное обозрение областей Европейских*, Русский Вестник.1817. №11-12.
- История внешней политики России. Первая половина XIX века(От войн России против Наполеона до Парижского мира 1856 г.)*. М.1995.

- Жигарев С.[А.] *Русская политика в восточном вопросе(ее история в XVI-XIX веках, критическая оценка и будущие задачи)*. Историко-юридические очерки. М.1896. Т.1.
- Жмакин В. *Погребение Константинопольского патриарха Григория V в Одессе*.// Русская Старина. 1894. Том 82. Вып.12.
- Заблоцкий-Десятовский А.П. *Граф П.Д. Киселев и его время. Материалы для истории императоров Александра I, Николая I и Александра II*. СПб.1882. Т.1.
- Замечания о Греции*.// Вестник Европы. М.1821. №11.
- Записка графа Иоанна Каподистрия о его служебной деятельности*.// Сборник Русского Исторического общества(далее Сборник РИО). СПб.1868. Т.3.
- Иовва И.Ф. *Бессарабия и греческое национально-освободительное движение*. Кишинев. 1974.
- Новости политические. Молдавия*.// Сын Отечества. 1821. №15.
- Письмо из Бухареста*.// Вестник Европы. М.1822. №20.
- Письма князя Петра Михайловича Волконского к Арсеню Андреевичу(впоследствии графу) Закревскому. 8(20) марта 1821 г. Лайбах*.// Сборник РИО. СПб.1890. Т.73.
- Письма Павла Дмитриевича (впоследствии графа) Киселева к Арсеню Андреевичу (впоследствии графу) Заревскому. 14-го марта 1821 г. Тульчин*.// Сборник РИО. СПб.1891. Т.78.
- Сборник биографий кавалергардов 1724-1899. Под ред. Панчулидзева С*. СПб.1906. Т.3. 1801-1826.
- Современные бумаги о кончине и погребении патриарха Григория. 1821. Секретное письмо графа А.Ф. Ланжерона к князю А.Н. Голицыну от 10 мая 1821 г.(получено 19 мая 1821 г.)*.// Русский Архив. М. 1871. Вып.11.
- Стурдза А.С. *Воспоминания о жизни и деятельности графа И.А Каподистрии, правителя Греции*. М.1864.
- Палаузов С.Н. *Румынские государства Валахия и Молдавия в историко-политическом отношении*. СПб. 1859.
- Теплов В.А. *Граф Иоанн Каподистрия, президент Греции*.// Исторический Вестник. 1893. №8.
- Феоктистов Е.М. *Русская дипломатия в борьбе Греции за независимость*.// Русский Вестник. 1868. Том 68. №5.
- Шильдер Н.К. *Император Александр Первый. Его Жизнь и царствование*. СПб. 1905. Т.4.
- Ячменихин К.М. *Армия и реформы: военные поселения в политике российского самодержавия*. Чернигов. 2006.
- Dakin D, *The Greek struggle for independenc*, University of California Press, 1973.
- Francos G.D, *The Philiki Etaria. Aprematurenational coalition*.// The struggle for Greek independence. Essays to mark 150-th anniversary of the Greek war of independence. Lnd. 1973.